

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΛΑΖΑΡΙΔΗ

Η Επιστημονική Επιτροπή της Β' Συνάντησης, όταν προ μηνών μαθεύτηκε ο θάνατος του αρχαιολόγου Δημητρίου Λαζαρίδη, αποφάσισε να εισηγηθεί στους Οργανωτές την αφιέρωση των εργασιών της στην μνήμη του και η εισήγηση έγινε δεκτή. Η αφιέρωση οφείλεται στο ότι ο εκλιπών αφενός μεν υπηρέτησε επί δεκαετίες γόνιμα και με αφοσίωση την Αρχαιολογία, που είναι ένας από τους κύριους τομείς των αναζητήσεων σ' αυτές τις Συναντήσεις, και αφετέρου επιτέλεσε στη Νοτιοανατολική Αττική ένα αξιόλογο έργο, παρά την σχετικά ολιγόχρονη παρουσία του σ' αυτήν. Η Επιτροπή θέλησε επίσης και κάτι άλλο, να τιμήσει ιδιαίτερα το ήθος του επιστήμονα και του δημόσιου λειτουργού, αυτό που γνώρισαν οι φίλοι, οι συνεργάτες και οι υφιστάμενοί του, καθώς και οι τόσοι πολίτες που ήλθαν σ' επαφή μαζί του στα πλαίσια των υπηρεσιακών αρμοδιοτήτων του.

Το μεγαλύτερο μέρος του ακάματου και δημιουργικού έργου του Λαζαρίδη εκδηλώθηκε βέβαια σε άλλες περιοχές και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι απ' αυτές κυρίως θα ειπωθεί ο δίκαιος και ο πρέπων λόγος για τον άνδρα, παρά ταύτα όμως και η δική μας περιοχή αισθάνεται την υποχρέωση να προβεί στον έπαινό του. Οι Επιστημονικές Συναντήσεις της ΝΑ. Αττικής έχουν ασφαλώς τοπικό χαρακτήρα, δεν διέπονται όμως από στενά τοπικιστικό πνεύμα κι αυτό φαίνεται απ' το ότι, ενώ πέρυσι ετίμησαν την μνήμη ενός επιστήμονα που γεννήθηκε σ' αυτή τη γη, του Χρίστου Πέτρου-Μεσογειτή, εφέτος τιμούν την μνήμη ενός άλλου, από άλλο τόπο, που πέρασε όμως απ' εδώ και το πέρασμά του ήταν καρποφόρο για τα μέρη μας.

Για την στοιχειώδη μόνο σκιαγράφηση του τιμώμενου θα μνημονευθούν τελείως περιληπτικά ορισμένα μόνο βιογραφικά στοιχεία και τα κύρια στάδια της σταδιοδρομίας του¹.

Ο Δημήτριος Λαζαρίδης γεννήθηκε στην Καβάλα το 1917 και απεβίωσε στην Αθήνα στις 4 Μαΐου 1985. Εφοίτησε στην Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης και το 1942, μετά από σχετικό διαγωνισμό στον οποίο επρώτευσε, διορίστηκε Επιμελητής Αρχαιοτήτων στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, και μετά από 4 χρόνια μετετέθη στην Καβάλα ως Προϊστάμενος της 13ης Εφορείας Αρχαιοτήτων, που η αρμοδιότητά της εκτεινόταν τότε στην Αν. Μακεδονία και την Θράκη. Η περιοχή αυτή δέχτηκε ακολούθως και το μεγαλύτερο μέ-

ρος της συνολικής προσφοράς του Λαζαρίδη.

Το 1950, με υποτροφία της Γαλλικής Κυβέρνησης, μετέβη στη Γαλλία, όπου συνέχισε τις σπουδές του κοντά σε κορυφαίους καθηγητές της Αρχαιολογίας και το 1952 επέστρεψε στη θέση του στην Καβάλα, όπου εν συνεχεία και επί 20 και πλέον χρόνια ανέπτυξε μια πολύπλευρη δραστηριότητα. Εν τω μεταξύ, το 1961, προήχθη σε Έφορο Αρχαιοτήτων.

Το 1965 μετετέθη στην Αθήνα ως Προϊστάμενος της Γ' Αρχαιολογικής Περιφέρειας, που περιελάμβανε το κέντρο της Αθήνας (εκτός από την Ακρόπολη), την Ελευσίνα και την Μεγαρίδα, ενώ το 1966 του ανετέθη η διεύθυνση της Β' Αρχαιολογικής Περιφέρειας με αρμοδιότητες στην Αττική, τα νησιά του Αργοσαρωνικού, την Τροιζηνία, την Εύβοια και τη Σκύρο.

Τον Φεβρουάριο του 1968 η Δικτατορία, για «λόγους ευνοήτους» (είναι γνωστοί οι τότε αγώνες του για τη διάσωση των τειχών του Πειραιά), τον απέλυσε από τη θέση του. Ευθύς μετά την απόλυσή του σπουδαία επιστημονικά ιδρύματα του Εξωτερικού του προσέφεραν θέσεις καθηγητή, αλλά εκείνος προτίμησε να παραμείνει στην Ελλάδα, για να εργαστεί στο Αθηναϊκό Κέντρο Οικιστικής του πολεοδόμου Κωνσταντίνου Δοξιάδη, στο οποίο μια ομάδα από εξέχοντες Έλληνες ιστορικούς, αρχαιολόγους και αρχιτέκτονες, υπό τη διεύθυνση του Δοξιάδη, ανέλαβε να μελετήσει τους αρχαίους «Ελληνικούς Οικισμούς», συνεργαζόμενη και με επιφανείς ξένους ομότεχνους. Καρπός της εργασίας της εν λόγω ομάδας υπήρξε η έκδοση της σειράς «Αρχαίες Ελληνικές Πόλεις», που αριθμεί 21 τόμους, ισάριθμους με τις αρχαίες πόλεις που μελετήθηκαν. Απ' αυτούς οι 6 τόμοι γράφτηκαν από τον Δημήτριο Λαζαρίδη.

Μετά την αποκατάσταση της πολιτικής ομαλότητας ο Λαζαρίδης επανήλθε στην Β' Αρχαιολογική Περιφέρεια τον Οκτώβριο του 1974 και τον Ιανουάριο του επόμενου έτους ανήλθε στον ανώτατο βαθμό της ιεραρχίας, δηλαδή του Γενικού Εφόρου Αρχαιοτήτων. Τον Ιούλιο του 1975 η Κυβέρνηση του ανέθεσε τη διεύθυνση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας της Ελλάδας αναδεικνύοντάς τον ως Γενικό Επιθεωρητή Αρχαίων και Ιστορικών Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών. Τον Ιούλιο του 1977 ο Λαζαρίδης απεχώρησε αυτοδικαίως από τη θέση του μετά τη συμπλήρωση του προβλεπόμενου για τους Δημοσίους Υπαλλήλους ορίου υπηρεσίας και από τότε ως το θάνατό του edίδαξε Κλασική Αρχαιολογία ως Τακτικός Καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, κατά την οποία αναδείχτηκε εργάτης και διάκονος της Επιστήμης και της Πολιτείας, διετέλεσε μέλος πολλών επιστημονικών συμβουλίων και επιτροπών, έλαβε μέρος σε διεθνή και ελληνικά επιστημονικά συνέδρια και εξελέγη πρόεδρος του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων.

Η όλη δημιουργική προσπάθεια του Λαζαρίδη είχε ως κύριους στόχους την ανασκαφική έρευνα, την αναδιοργάνωση Μουσείων, τη δημοσίευση μελετών καθώς και ποικίλες άλλες πνευματικές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Πραγματοποίησε μακροχρόνιες συστηματικές ανασκαφές στην Αμφίπολη, την Καβάλα, τους Φιλίππους, τον Τύμβο της Νικίσσιανης (Παγγαίο) και τα Άβδηρα, με αποτέλεσμα να αποκαλυφθούν πολύ σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι και να έλθουν στο φως αμέτρητα λείψανα της ζωής και του πολιτισμού των αρχαίων Ελλήνων στην Αν. Μακεδονία και τη Θράκη. Παράλληλα, όπου κι αν υπηρέτησε, επιδόθηκε σε πλήθος σωστικών ανασκαφών. Έχοντας, εξάλλου, βαθιά πίστη στην παιδευτική αποστολή των Μουσείων αναδιοργάνωσε, επεξέτεινε ή βελτίωσε τις εκθέσεις αρχαιοτήτων στα Μουσεία Καβάλας, Φιλίππων, Θάσου, Σκύρου και Σαλαμίνας.

Το όλο επιστημονικό του έργο φαίνεται ανάγλυφο στις πολυπληθείς δημοσιεύσεις του² και διακρίνεται: α) Σε βιβλία, β) Σε Εκθέσεις ανασκαφών και εργασιών σε μνημεία και Μουσεία, γ) Σε Ανακοινώσεις σε Συνέδρια ή σε Πνευματικά Ιδρύματα και δ) Σε άρθρα και μελέτες σε επιστημονικά περιοδικά, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους της «Εκδοτικής Αθηνών» καθώς και σε Εγκυκλοπαίδειες, ελληνικές και ξένες.

Κατά τη θητεία του στην Β' Εφορεία Αρχαιοτήτων ο Λαζαρίδης με τους συνεργάτες του πραγματοποίησε στη ΝΑ. Αττική τις ακόλουθες εργασίες:

1. Ανασκαφή στην Μερέντα, όπου έφερε στο φως μίαν αρχαία αγροικία των κλασικών χρόνων³.
2. Λόγω της εμφάνισης τεμαχίων αρχαίων αγγείων κατά τη βαθιά άρροση, άρχισε επίσης την ανασκαφή του κτήματος Σπύρου Παναγιώτου, επίσης στην Μερέντα, όπου εντόπισε την ύπαρξη Γεωμετρικού νεκροταφείου και ερεύνησε αρκετούς τάφους⁴. Πρέπει να σημειωθεί ότι, όταν κατά τα επόμενα χρόνια η ανασκαφή αυτή συνεχίστηκε από τους διαδόχους του Λαζαρίδη, που είχε ήδη απολυθεί από το τότε καθεστώς, μας χάρισε ένα πλούσιο νεκροταφείο Γεωμετρικών, Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων καθώς και τον κούρο της Μερέντας και την Κόρη Φρασίκληια⁵, δύο αγάλματα δηλαδή, που είναι έξοχα δείγματα της Αρχαϊκής Πλαστικής και κοσμούν σήμερα το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.
3. Ανασκαφή Μυκηναϊκών τάφων στο Λαπούτσι Βραυρώνος, που περιείχαν, ως συνήθως, διάφορα κτερίσματα⁶.
4. Όταν περατώθηκαν οι οικοδομικές εργασίες στο τότε νεόκτιστο Μουσείο Βραυρώνος, μετέφερε σ' αυτό τα ευρήματα των ανασκαφών του εκεί Ιερού, που φυλάγονταν σε πρόχειρες αποθήκες μέσα στον αρχαιολογικό χώρο. Μετέφερε επίσης σ' αυτό τα γλυπτά ευρήματα της ίδιας ανασκαφής, που είχαν εκτεθεί προσωρινά στο Εθνικό Μουσείο. Το ίδιο έπραξε εν συνεχεία και με τα ευρήματα της μεγάλης ανασκαφής του καθηγητή Ιακω-

βίδη στο Μυκηναϊκό νεκροταφείο της Περρατής⁷ καθώς και με τα αντίστοιχα της ανασκαφής των Εφόρων Βερδελή και Δαβάρρα⁸ στα Γεωμετρικά νεκροταφεία της Αναβύσσου. Σημαντική επίσης υπήρξε η συμβολή του στην Έκθεση των αρχαιοτήτων στο Μουσείο Βραυρώνος, για την οποία εργάστηκαν διαπρεπείς συνάδελφοί του.

Για την όλη επιστημονική επίδοσή του ο Λαζαρίδης τιμήθηκε με πολλές διακρίσεις και έγινε μέλος Επιστημονικών Εταιρειών και Ιδρυμάτων. Ήταν μέλος της Αρχαιολογικής Εταιρείας, της Νομισματικής Εταιρείας, της Association pour l'Encouragement des études Grecques, των Φίλων του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Εξελέγη επίσης τακτικό μέλος του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου και το 1971 αναγορεύθηκε επίτιμος διδάκτωρ από το Πανεπιστήμιό της Besancon.

Αλλά ο Λαζαρίδης εντύχησε να τύχει και μιας άλλης διάκρισης, υψίστης, νομίζω, σημασίας. Όλοι όσοι εργάστηκαν μαζί του, από τους επιστήμονες και τους τεχνικούς μέχρι το διοικητικό και το εργατοτεχνικό προσωπικό, τον έβαλαν μέσ' την καρδιά τους για τη διαύγεια του πνεύματός του, για τη θερμότητα της ψυχής του και για την ευγένεια του χαρακτήρα του. Ο ομιλών είχε την τύχη και την τιμή να εργαστεί κατά καιρούς μαζί του και καταθέτει ότι ο Δημήτριος Λαζαρίδης ήταν αληθινά ένας φωτισμένος και συνάμα ένας φωτεινός άνθρωπος.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Χ. ΚΑΚΑΒΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τα βιογραφικά στοιχεία και η υπηρεσιακή εξέλιξη του Λαζαρίδη έχουν ληφθεί από το «Βιογραφικό Σημείωμα» που είχε υποβάλει ο ίδιος στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.
2. Πλήρη κατάλογο των δημοσιευμένων εργασιών του Λαζαρίδη βλέπε ακολούθως.
3. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ 1 (1968), σελ. 31, αρ. 2.
4. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ 1 (1968), σελ. 31, αρ. 3.
5. *Ε. Μαστροκώστας*: Η Κόρη Φρασίκλεια Αριστίωνος του Παρίου και Κούρος μαρμάρινος ανεκαλύφθησαν εν Μυρρινούντι, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ V (1972), σελ. 298 εξ.
6. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ 22 (1967), Χρονικά, σελ. 131 εξ.
7. *Σπ. Ιακωβίδης*: Περρατή (τόμοι 3), Αθήναι 1969-1970.
8. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ 21 (1966), Χρονικά, σελ. 97 εξ.